

Opowieści okrutne to wyprawa w fantastyczne uniwersum wizualne Aleksandry Waliszewskiej. Wystawa ukazuje twórczość artystki w dialogu z nieobecnymi w zachodnim kanonie symbolistami z Polski, krajów bałtyckich, Czech i Ukrainy. Zgromadzono na niej przeszło dwieście prac czterdziściorga dwojga artystek i artystów.

Podobnie jak w sztuce symbolistów, w twórczości Aleksandry Waliszewskiej osnową wizualnych opowieści jest metafora, której artystka używa do drobiazgowych rozważań nad złożonością kondycji ludzkiej. Ten dialog ponad hi-

storią osadza w szerokim kontekście zajmujące ją baśniowe motywy, apokaliptyczne scenariusze i nasiąknięte znaczeniami bałtośłowiańskie krajobrazy: mokradła, zagubione autostrady, ponure przedmioty.

Kuratorki wystawy zaaranżowały ją tak, by utworzyć kilka narracyjnych ścieżek i sekcji o tytułach zaczerpniętych z wątków przewijających się stale w twórczości artystki. Prace Waliszewskiej zestawione są z dziełami, z którymi łączy je formalne i tematyczne pokrewieństwo. To zbiór specyficznych autochtonicznych tematów, które łączą sztukę współczesnej polskiej artystki z artystami tworzącymi przed nią w Europie Wschodniej i Północnej oraz próba spekulatywnej rekonstrukcji jej wizualnego drzewa genealogicznego.

Kuratorki:

Alison M. Gingeras, Natalia Sielewicz

*

Aleksandra Waliszewska nie tytułuje prac. Dzieła artystki pokazywane na wystawie powstały między 1997 a 2022 rokiem. Są to gwasze i pastele na papierze oraz nieliczne, prezentowane po raz pierwszy, obrazy olejne na płótnie.

Artystki i artyści prezentowani na wystawie

Aleksandra Waliszewska

Maria Anto, Bolesław Biegas, Wanda Bibrowicz, Erna von Brinckmann, Bernhard Borchert, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Frans Crabbe van Espleghem, Anna Dębska, Kazimiera Dębska, Emilija Gruzīte, Marian Henel, Mieczysław Jakimowicz, Marcė Katiliūtė, Theodor Kittelsen, Erich Kūgelgen, Konstanty Laszczka, Bronisław Linke, Mykoła Muraszko, Teofil Ociepka, Edward Okuń, Jaroslav Panuška, Juozas Pjaulokas, Aleksander Promet, Jewmen Pszczenko, Kristjan Raud, Vaclovas Ratas-Rataiskis, Jan Rembowski, Hugo Simberg, Gustavs Šķilters, Karel Šlenger, Nikolai Triik, Teodors Ūders, Vitkauskas, Joanna Waliszewska, Marian Wawrzyniecki, Witold Wojtkiewicz, Andrzej Wróblewski, Rihards Zariņš, Bogdan Ziętek, Antanas Žmuidzinaičius, Stefan Żechowski

MUZEUM NAD WISŁĄ

Wybrzeże Kościuszkowskie 22

Godziny otwarcia

wtorek–piątek	12:00–20:00
sobota	11:00–20:00
niedziela	11:00–18:00

Przewodnik po wystawie: waliszewska.artmuseum.pl

Oprowadzania:

Każda środa o godz. 17:00 – oprowadzanie w j. polskim

Każda sobota o godz. 14:00 – oprowadzanie w j. polskim

Każda sobota o godz. 16:00 – oprowadzanie w j. angielskim

Każda niedziela o godz. 16:00 – oprowadzanie w j. polskim

Cały program wydarzeń towarzyszących wystawie jest dostępny na stronie artmuseum.pl

*

Zachęcamy rodziców i opiekunów do zapoznania się z wystawą, ponieważ niektóre z prezentowanych na niej treści mogą być uznane za nieodpowiednie dla dzieci. Wstęp dla osób poniżej 14 roku życia za pisemną zgodą rodziców lub opiekunów.

Partnerzy wystawy

Działalność Muzeum i wybrane projekty finansuje

Siedzibę Muzeum oraz wybrane projekty finansuje m.st. Warszawa

Mecenasi Muzeum i Kolekcji

Partnerzy Strategicznej Muzeum

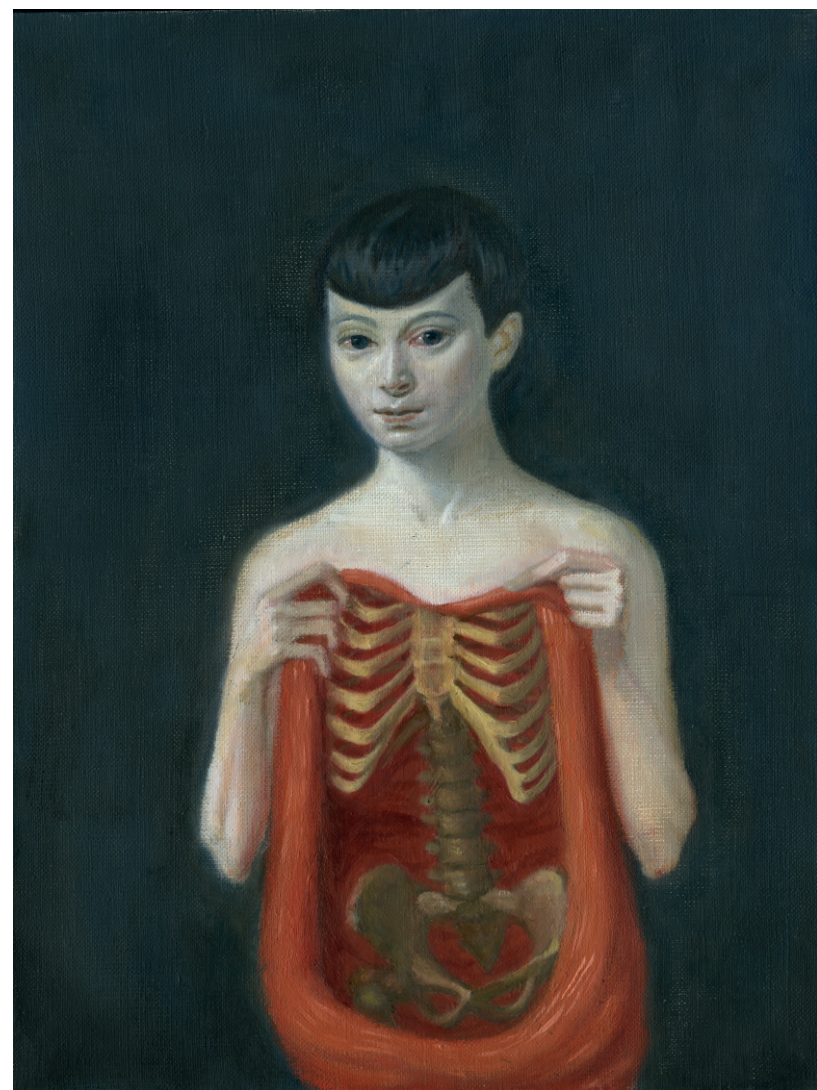
Partner prawny Muzeum

Współpraca medialna

CHOROBA, ŚMIERĆ I ŻAŁOBA

Śmierć jest wszechobecna w dorobku Aleksandry Waliszewskiej. Na jej obrazach regularnie pojawiają się: szkielety; ciała obdarte ze skóry; odsłonięte narządy; sączące się rany; gnijące trupy; twarze, spod których wyzierają kości czaszki; trumny; rozkopane groby; szafoty i trzymane przez kostuchy kosy. Alegoryczne przedstawienia kruchości ludzkiego ciała były głównym filarem produkcji artystycznej, poczynając od przedstawień w średniowiecznych iluminowanych manuskryptach, przez tańce śmierci na piętnastowiecznych drzeworytach, po usiane czaszkami obrazy złotego wieku Niderlandów. Makabreska Waliszewskiej obficie czerpie z dzieł mistrzów symbolizmu z kręgu Młodej Polski – Witolda Wojtkiewicza, Mieczysława Jakimowicza, Jana Rembowskiego, którzy w egzystencjalnym zmaganiu z własnymi nieuleczalnymi schorzenia-

mi łączyli tragizm z ironią, a autosatyry z właściwą dandysom autopromocją. Charakterystyczne poczucie humoru artystki tworzy przeciwagę dla nadmiarowego patosu podejmowanych tematów. Artystka z przekorą umieszcza punków i pijaków w centrum młodopolskich przedstawień żałobnych. Wiele z jej prac przenika wywrotowa interpretacja motywu *vanitas* i kruchości materii. Być może fakt, że liczne prace malarzy z kręgu Młodej Polski zaginęły lub zostały zniszczone podczas drugiej wojny światowej inspirowała do odtwarzania tych słynnych scen.

KOTOMANIA I ANIMALIA

Jeżeli jakiś motyw spaja dwie dekady twórczości Waliszewskiej, to jest nim wszechobecna postać kota. Jej koty to nie zwykłe domowe mruczki. Wylegują się leniwie we wnętrzach stylizowanych na młodopolskie salony, pochłonięte dyskusją palą papierosy, uczestniczą w bitwach, odprawiają krwawe rytuały. Koty to niejednoznaczni świadkowie tragedii i rozpacz, stale obecni na jej płótnach. Bywają także potworami, a ich potworność – równie urzekająca, co niepokojąca – wabi patrzącego na graniczne terytorium między człowiekiem a zwierzęciem, między żywymi i umarłymi. Kobietom i innym grupom społecznym, którym na przestrzeni historii odmawiano praw, identyfikacja ze zwierzęciem pozwalała przekroczyć

granice ludzkiej tożsamości i odzyskać wywrotowy potencjał „zwierzęcia we mnie”.

Waliszewska przyszła na świat w rodzinie o wyjątkowych tradycjach artystycznych. Jest czwartym pokoleniem kobiet-twórczyń, które w swoich pracach sięgają do wątków animalistycznych. Prababka artystki Kazimiera Dębska to znana autorka bajek dla dzieci. Babka – rzeźbiarka Anna Dębska zasłynęła po wojnie jako autorka ekspresyjnych przedstawień zwierząt, a matka Joanna Waliszewska jest również profesjonalną artystką. Na tej wystawie po raz pierwszy przykłady ich dzieł są prezentowane obok siebie.

UPIÓR: SŁOWIAŃSKA FIGURA ŻYWEGO TRUPA

W świecie żywych trupów Waliszewskiej porbrzmiewają echa słowiańskiej historii upioryzmu. Posiłkując się szerokim spektrum materiałów źródłowych – od średniowiecznych manuskryptów, po prace dziewiętnastowiecznych symbolistów z Polski, krajów bałtyckich i Czech, których tematyką była mroczna figura upiory – wystawa *Opowieści Okrutne* wzbogaca ten trop kulturowy i wprowadza go wraz z artystką w świadomość XXI wieku. Analogicznie w swoim prowokacyjnym studium na temat upioryzmu badacz Łukasz Kozak do-

wodzi, że upiory, znane również pod nazwą strzygoni i wieszczych, zależnie od ich geograficznej specyfiki, uosabiały pamięć niepokojów, uczynków i wydarzeń z prawdziwego życia. Symbolizują również ludzi, którzy padli ofiarą wykluczenia i prześladowania za życia, przez co nie mogli zaznać spokoju po śmierci. Bohaterki i bohaterowie obrazów Waliszewskiej – niczym upiory – pozostają na marginesie norm społecznych i zwyczajnych ludzkich relacji, zachowując jednocześnie rozmaite formy autonomii.

ZAKŁĘTE KRAJOBRAZY: LAS I MOKRADŁA

Syreny, kościotrupy, jaszczurze *femmes fatales*, zombie i inne zbłąkane dusze – las i mokradło w dorobku Waliszewskiej to pełna napięcie, enigmatyczna przestrzeń, zamieszkiwana przez cały bestiariusz nadprzyrodzonych stworzeń, w której dochodzi do spotkania życia ze śmiercią. W twórczości bałtośłowiańskich symbolistów, jak u Waliszewskiej, w błotnistej

mazi pragnienia stają się rzeczywistością. Trzęsawisko – jedna z nazw, jakimi polszczyzna określa mokradło, ma ten sam rdzeń co słowo „trząść”. Sugeruje to istnienie niebezpiecznych związków między strachem odczuwanym tuż przed utratą gruntu pod nogami i upadkiem w otchłań a ekstazą.

O MATRIARCHACIE, MATCE BOSKIEJ, PANNACH MORSKICH I DZIEWICACH KAPŁANKACH

Znana z niesubordynowanych gestów wobec historii sztuki Waliszewska często rewiduje klasyczne tematy, których głównymi bohaterkami są kobiety. Chrześcijańskie Madonny, średniowieczne dziewice, pogańskie kapłanki albo wiedźmy i ludowe syreny artystka reinterpretuje na swój sposób i napełnia własną wrażliwością i makabreską. W wielu obrazach Waliszewskiej kobiety istnieją wśród innych kobiet w osobliwej jednopłciowej dystopii, niespętane przez antagonizm płci.

Kiedy sięga po istniejące symbolistyczne przedstawienia kobiet, przekształca je i personalizuje. Cała jej twórczość podważa dawne alegoryczne konwencje przedstawiania kobiety jako

uособienia społecznych plag, grzechów i związanych ze sferą seksu niepokojów. Niektórzy z jej ulubionych artystów ukazywali alegoryczne postaci kobiece bez indywidualnych rysów. Kobiety na obrazach Waliszewskiej są w wysokim stopniu zindywidualizowane – często wzorowane na podobiznach przyjaciółek lub znanych osobistościach. Czasem artystka świadomie stawia własne bohaterki w moralnie dwuznacznym świetle. I choć popełniają nieraz dość ponure czyny – bywają wampirkami, kanibalkami i morderczyniami – to nigdy nie poddają się męskiej ocenie. Niezależnie od swojej nikczemności czy rozpusty pozostają sprawcze.